

MENDELOVA ZEMĚDĚLSKÁ A LESNICKÁ UNIVERZITA V BRNĚ

Zpráva o činnosti Archivu MZLU v Brně
(Materiál pro zasedání kolegia rektora MZLU v Brně dne 7.12. 2004)

Předkládá : PhDr. Tatjana Šabartová

Zpracovaly: PhDr. Alena Mikovcová, Mgr. Eva Mrázová, DIS.
V Brně dne 1.12.2004

Archiv Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně

Všeobecné informace

Archiv MZLU v Brně byl zřízen rozhodnutím rektora č. 2/ 95 v roce 1995 jako pracoviště s celoškolskou působností. Je součástí celostátní sítě archivů ČR a byl mu přiznán charakter podnikového archivu. Představuje unikátní soubor historické dokumentace od založení Vysoké školy zemědělské v Brně v roce 1919 až do současnosti Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně.

Archiv MZLU je součástí organizačně správního oddělení rektorátu. Vedoucí oddělení a současně sekretariátu rektora je PhDr. Taťjana Šabartová.

Personální obsazení

Personálně je archiv obsazen 2 pracovníci s vysokoškolským vzděláním v příslušném oboru (od 1.9. 1992 PhDr. Alena Mikovcová, od 1.10. 2004 Mgr. Eva Mrázová, DIS). Dosud nebyl ustanoven vedoucí archivu.

Prostorová kapacita a stavebně-technické zajištění

V průběhu měsíců července až září 2004 byly přestěhovány veškeré archiválie z nevyhovujících prostor (objekty věže, staré skleníky, pisárcký areál) do suterénu nového objektu specializovaných výukových prostor (pavilon Q).

Archiv disponuje následujícími pracovními a provozními prostorami: místností určenou ke studiu archiválií (badatelna), místností pro příjem a očistu archiválií, místností pro zpracování archiválií, místností pro uložení archiválií (depozitář) a kancelářemi. Prostorové a stavebně-technické zajištění archivu v zásadě odpovídá podmínkám stanoveným zákonem. Výjimkou je potrubí splaškové a dešťové kanalizace vedené napříč stropem a podél nosného sloupu depozitáře. Prozatím nejsou vyřešeny další stavebně-technické problémy (viz závěr zprávy). Celková prostorová kapacita univerzitního archivu činí 428, 3 m² (bez chodby a WC).

Objemová kapacita

K 30.11. 2004 archiv spravuje 1 054,40 bm archivních fondů a sbírek.

Odborná činnost

1. Charakteristika archivu:

- dohlíží na vedení spisové služby a provádí metodickou pomoc všem součástem MZLU,
- provádí výběr archiválií ve skartačním řízení,
- provádí výběr archiválií mimo skartační řízení z dokumentů nabídnutých MZLU darem,
- vede příslušnou evidenci archiválií v rámci jednotného archivního fondu ČR,
- odborně zpracovává archiválie vzniklé z činnosti všech pracovišť univerzity, jejích fakult a ústavů, významných osobností a organizací na ní působících,
- buduje archivně informační systém elektronickou formou,
- vyhledává archiválie pro potřeby úřadů státní správy a samosprávy, právnických a fyzických osob, pořizuje z nich výpisy, opisy a kopie a vydává potvrzení,
- umožňuje za podmínek daných zákonem nahlížet do archiválií,

- provádí vědeckou a publikační činnost, zaměřenou na historický vývoj univerzity, jejích fakult a ústavů, jednotlivých vědních oborů, života a díla významných osobností pro výzkumné, pedagogické, kulturní a osvětové účely,
- zpracovává odborné a populárně-vědecké texty a podklady pro vydavatelskou a výstavní činnost k propagaci a prezentaci univerzity,
- spravuje specializovanou knihovnu,
- provádí inventuru archiválií vyhlášenou ministerstvem,“
- plní další odborné archivní úkoly organizované nadřízeným státním oblastním archivem.

2. Spisová služba, skartační řízení a přejímání archiválií do archivu.

Archiv vypracoval vnitřní normu pro oblast spisové služby a předarchivní péče na MZLU. V roce 2002 byl vydán Spisový a skartační řád MZLU (Směrnice č. 2/2002 č.j. 136/2002 z 18.1. 2002), který zahrnuje rovněž abecední typový skartační rejstřík a spisový plán.. Směrnice je uveřejněna na http://www.mendelu.cz/rektorat/spisovy_a_skartacni_rad.doc).

Na základě zákona o archivnictví je Moravský zemský archiv v Brně kontrolním a metodickým orgánem příslušným pro Archiv MZLU. Zároveň je pověřen dohledem nad vyřazováním (skartací) písemností a schvalováním skartačních návrhů, předkládaných univerzitním archivem. S ohledem na nedostatečnou prostorovou kapacitu archivu a stěhování do nových prostor byl přisun archiválií do archivu v roce 2004 minimalizován. Po ukončení skartačního řízení bylo převzato z 15 pracovišť celkem 13, 21 bm archiválií.

3. Odborné zpracování archivních fondů a sbírek

Jednotlivé archivní fondy a sbírky jsou evidovány v celostátně závazné evidenci Jednotného archivního fondu, kompatibilní v rámci ČR. Archiválie jsou zpracovány klasickými inventárními soupisy a katalogy. Části fondů jsou inventarizovány elektronickou formou. Celkem bylo v roce 2004 zpracováno 148 kرتونů a 3,66 bm sbírek, tj. celkem 17,76 bm archivního materiálu. Nedostatečné osvětlení v archivním depozitáři znemožnilo provedení revize archivních fondů a vypracování předepsaných lokačních plánů archivu. Další písemnosti, roztríděné ještě v původních prostorách, nemohly být archivně zpracovány v důsledku vyřazení místnosti pro zpracování archiválií z provozu (zatékání vody světlíkem a stropem).

Univerzitní archiv spravuje celkem 34 archivních fondů a sbírek :

STRUKTURA ARCHIVU

Poř. č.	Název fondu	Časový rozsah	Rozsah v bm	Způsob zpracování
1.	Vysoká škola zemědělská v Brně-1.manipulace :Hospodářský odbor, Lesnický odbor, Rektorát	1919–1950 (1954)	56,10	inventář, databáze
2.	Spolek posluchačů zemědělského inženýrství v Brně	1920 – 1939	0,36	inventář, databáze
3.	Spolek posluchačů lesního inženýrství v Brně	1919 – 1949	0,12	uspořádáno
4.	Spolek učitelů vysokoškolských v Brně, lesnický odbor na Vysoké škole zemědělské	1920 – 1939	0,12	uspořádáno
5.	Spolek asistentů českých vysokých škol brněnských, sekce zemědělsko- lesnická	1920 – 1939	0, 12	uspořádáno
6.	Žabčický školní závod zemědělský	1921 – 1951	0,48	uspořádáno
7.	Školní lesní statek „Masarykův les“ Adamov	1922 – 1950	0,12	uspořádáno
8.	Hašova základina	1930 – 1939	0,36	uspořádáno

9.	Masarykova základina	1925 – 1936	0,25	uspořádáno
10.	JUDr.František Mojžíš, pozůstalost	1934 – 1951	0,12	uspořádáno
11.	Prof. Dr .Ing. Josef Pelíšek,DrSc. Pozůstalost	1928 – 1974	20,30	inventář
12.	Prof. RNDr. F. Khün,CSc., pozůstalost	1956 – 1994	17,32	inventář
13.	Prof. Dr. Ing. D. Povolný, DrSc., pozůstalost	1951 – 1996	0,48	inventární soupis
14.	Prof. Dr. Ing. J. Opletal, dr.h.c., pozůstalost	1924	0,12	uspořádáno
15.	Prof. Dr. Ing. Al. Zlatník, DrSc., pozůstalost	1941-1944, 1958, 1970	0,11	uspořádáno
16.	Prof. Dr. Ing. František Chmelař, pozůstalost	1891 – 1969	2,04	inventář
17.	Prof. Dr. Ing. Rudolf Haša,dr.h.c. pozůstalost	1920 – 1965	0,65	uspořádáno
18.	Prof. RNDr. Ing .Oct. Farský, pozůstalost	1888 – 1968	9,59	uspořádáno
19.	Prof.PhDr. Tomáš Čep, pozůstalost	1939 – 1948	0,12	uspořádáno
20.	Prof.Ing. Hugo Beyer, pozůstalost	2002	0,05	uspořádáno
21.	Doc.Ing.M.Lasák,CSc.,pozůstalost	1906-1999	9,47	neuspořádáno
22.	Sbírka tisků, výročních publikací	1929 – 1999	0,12	uspořádáno
23.	Sbírka fotografií	1919 – 2000	0,96	Inventář
24.	Sbírka diplomů a vyznamenání	1929 - 1972	3,90	neuspořádáno
25.	Sbírka plaket a medailí	1959 - 1989	3,66	uspořádáno
26.	Sbírka map a plánů	1958 - 1967	3,00	neuspořádáno
27.	Sbírka studentských časopisů	1950 – 2001	0,48	uspořádáno
28.	Národopisný soubor VŠZ v Brně „Javorina“	1952 – 1993	0,70	Inventář
29.	Výstřižková služba	1978 – 2002	2,46	Uspořádáno
30.	Celoškolský výbor KSC Vysoké školy zemědělské v Brně	1951 – 1989	8,90	Inventář
31.	Celoškolský výbor SSM Vysoké školy zemědělské v Brně	1971 – 1989	0,12	Uspořádáno
32.	Celoškolský výbor ROH Vysoké školy zemědělské v Brně	1970 – 1989	1,44	Uspořádáno
33.	Vysoká škola zemědělská v Brně, 2.manipulace : Agronomická fakulta, Lesnická a dřevařská fakulta Provozně ekonomická fakulta Zahradnická fakulta Rektorát	1950 – 1995	925,17	Uspořádáno, inventář, Databáze
34.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	1995 – 2003	4,50	Uspořádáno, inventář
Celkem		1919 – 2003	1054,40	

Seznam archivních fondů a sbírek se standardizovaným popisem je vyvěšen na webu univerzity (<http://www.mendelu.archiv.cz/>).

4. Budování archivně informačního systému

Archivní pomůcky jsou vedeny v klasické papírové podobě s perspektivou jejich převedení do elektronického prostředí. Byla zřízena tzv. galerie osobností, soustřeďující informace o životě a díle významných pracovníků univerzity. Převedení údajů této pomůcky a některých vybraných archivních fondů a fondových skupin do databáze v programu Access je v počáteční etapě. Knihovní fond diplomových prací je zpřístupněn v elektronické podobě ve stejné databázi. O převedení existujících databází do prostředí ÚIS se uvažuje.

5. Dílčí knihovna archivu

Archiv spravuje 144 knihovních jednotek. Nedostatek prostoru podvazoval její další budování a poskytování služeb. Nyní je příruční knihovna spojena s konferenční místností a je postupně vybavována.

V roce 2004 archiv poskytl 45 zápůjček, vypracoval 55 rešerší z knihovních fondů a kvůli neexistenci místnosti knihovny přijal pouze 5 návštěv. Ostatním žadatelům byly vyhotoveny kopie z požadovaných knih.

6. Služby archivu

Archiv poskytuje služby posluchačům a univerzitním pracovištím a žadatelům mimo univerzitu pro výzkumné, pedagogické, kulturní a osvětové účely.

7. Správní činnost

Průběžně jsou žadatelům vystavovány duplikáty náhradních dokladů, potvrzení o studiu, výpisy vykonaných zkoušek z jednotlivých předmětů, výpisy charakteristik jednotlivých předmětů, vyjádření k odborné způsobilosti, podklady k potvrzení o zaměstnání a potvrzení o studijních pobytech. Úkony byly zpoplatňovány podle Směrnice o stanovení poplatků spojených se studiem a stanovení výše úhrad za poskytnuté služby studentům a některým dalším osobám (viz rozhodnutí rektora č. 12/2004 ze dne 6. 5. 2004, č.j. 1085/2004 -

http://www.mendelu.cz/rektorat/rr_12-04_poplatky_2004-5.doc.

Do 30.11. 2004 bylo vydáno celkem 119 výpisů, opisů a potvrzení pro správní účely (75 potvrzení o studiu, 29 duplikátů diplomů a vysvědčení o státních zkouškách, 15 výpisů zkoušek, charakteristik předmětů a ověření odborné způsobilosti).

8. Zápůjční služba, nahlížení do archiválií, retrospektivní rešerše

Zápůjční služba v archivu je prezenční. Pro neexistenci badatelny do října 2004 se zápůjčky realizovaly v prostorách Informačního centra ÚVIS MZLU. Ostatní požadavky byly vyřizovány formou rešerší a poskytováním již vyhledaných xerokopií z archivních materiálů. Od října t.r. slouží k nahlížení do archiválií a k jejich studiu již badatelna, včetně technického vybavení.

V roce 2004 bylo provedeno 98 rešerší a zapůjčeno 641 dokumentů z archivních a knihovních fondů. Z významnějších rešerší byla zpracována geneze ústavu podnikové ekonomiky PEF, vědecký přínos významných osobností VŠZ a MZLU, život a dílo profesorů Leporského, Bilovského, Podešvy, Konšela, otázka autorství pamětní medaile VŠZ, vývoj výuky vinařství v meziválečné ČSR. V souvislosti v přípravou reprezentativní publikace „Historie MZLU v datech a obrazech“ bylo provedeno 52 rešerší a dílčích studií.

9. Výzkum historického vývoje univerzity, jejích fakult a ústavů, jednotlivých vědních oborů, života a díla významných osobností

V souvislosti s přípravou reprezentativní publikace, publikačními a konferenčními aktivitami byly provedeny dílčí studie zaměřené na témata: přípravy založení VŠZ, vliv hospodářských a politických poměrů státu na rozvoj vysokého zemědělského školství, obhajoba existence a integrity školy, vývoj výzkumných stanic (Biologická stanice českých vysokých škol v Lednici, Hydrobiologická stanice Františka Harracha ve Velkém Meziříčí ve vztahu k VŠZ), stipendisté VŠZ v Rockefellerově nadaci, stavební a věcné budování ústavů VŠZ a školních statků, studentské a absolventské spolky, hodnocení vědeckého přínosu jednotlivých profesorů a docentů školy a jejich styků s cizinou, záležitosti reformy studijního programu, historie „všedního dne“ na VŠZ za protektorátu, oběti 2. světové války, včetně obětí holocaustu z řad VŠZ, poválečná očista a obnova, Únor a „demokratizace“ v letech 1948-1949, třídní a studijní

prověrky posluchačů, změny studijních plánů a řízená distribuce absolventů, kádrová politika na a třídní prověrky v roce 1958, pokusy o zřizování nových fakult, změny názvu školy, Pražské jaro, rehabilitace 1968/1969, průběh normalizace a konsolidace, modernizace vědeckého a vědeckého vybavení a elektronizace, sociální problémy a kulturní aktivity posluchačů (koleje a menzy, divadelní a hudební soubory), 17.11. 1989 v životě školy, obnova akademických svobod, rehabilitace, změny studijních programů, transformace a restrukturalizace finančního a hospodářského systému školy, přechod vědecko-výzkumné činnosti na grantový systém, budování informačních technologií, zapojení MZLU do mezinárodních programů a grantů, vědecká výchova a doktorské studium, zřizování nových vědeckých pracovišť a laboratoří.

10. Účast na konferencích

PhDr. Alena Mikovcová se zúčastnila následujících konferencí:

Mezinárodní konference „Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova 19 a 20. století“, Uherské Hradiště 19.-20.5. 2004

Název příspěvku: Podíl Vysoké školy zemědělské v Brně na rozvoji zemědělského pokroku v meziválečném Československu

Pořadatel: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, Historický ústav AV ČR, pobočka Brno, Ústav českých dějin FF UK Praha, Nadace Zemědělské fórum střední a východní Evropy, Praha
Text (18 stran) pro sborník z mezinárodní konference předán do tisku.

Odborná konference „Historie vinařství na Moravě“, Brno, Slavkov, 16.-17.9. 2004

Pořadatel: Moravská banka vín Brno–ORIONREAL, s.r.o., ČR-Moravský zemský archiv v Brně, Vinařský fond České republiky

Název příspěvku: Výuka vinařství na Vysoké škole zemědělské v Brně a zemské ústavy.

Text (6 stran) pro sborník z konference předán do tisku.

Pracovní setkání na téma „Paměti a vzpomínky jako historický pramen“, Praha, 20.- 21.10. 2004

Pořadatel: Archiv Národního technického muzea v Praze, Výzkumné centrum pro dějiny vědy

Název příspěvku: Deníky versus Paměti rektora vysoké školy zemědělské v Brně prof. Rudolfa Haši

Text příspěvku bude zaslán do tisku do konce roku 2004.

Mezinárodní vědecká konference „Věda a armáda - věda a válka 1914-2004“, Praha, 24.- 25. 11. 2004.

Pořadatel: Masarykův ústav AV ČR, Ústav strategických studií Univerzity obrany v Brně, Výzkumné centrum pro dějiny vědy

Název referátu: Vědecká práce na brněnských vysokých školách za 2. světové války.

Text příspěvku bude zaslán do tisku do poloviny ledna 2005.

11. Publikační činnost

MIKOVCOVÁ, Alena, Česko-polské styky v zemědělských vědách v době meziválečné. Z konference „Česká a polská věda“: Setkání a paralely, Semináře a studie Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2002-2003, sv. 6, Praha 2003, s. 377-409.

MIKOVCOVÁ, Alena, Vysoké školy zemědělské v českých zemích v letech 1867-1918. Sborník z vědecké konference „Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867-1918“, Práce z dějin vědy, sv. 11, Praha 2003, s. 674-685.

MIKOVCOVÁ, Alena, Phenomenon „Woman“ at the Faculties of Forestry in the Czech Lands in the 20th Century (Woman Scholars and Institutions, Proceedings of the International Conference, Práce z dějin vědy, volume 13 A, Prague 2004, pp. 509-534.

12. Vědecké projekty

Od roku 2000 je PhDr. Alena Mikovcová pracovnící Výzkumného centra pro dějiny vědy, společného pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR a Univerzity Karlovy v Praze. Jako zástupkyně MZLU v Brně participuje na projektu výzkumu a vývoje č. LN00A041. V roce 2004 končí čtyřletý projekt tohoto výzkumného centra.

13. Členství ve vědeckých organizacích

PhDr. Alena Mikovcová je členkou Sdružení historiků (Historický klub), Společnosti pro dějiny vědy a techniky a České archivní společnosti. V roce 2004 byla jmenována Radou pro zahraniční styky AV ČR členkou Českého komitétu pro dějiny vědy a techniky a kooptována do výboru Společnosti pro dějiny věd a techniky, vědecké společnosti asociované k Radě vědeckých společností ČR.

14. Propagace a prezentace univerzity

V průběhu poloviny roku 2004 připravila Dr. Mikovcová textové a obrazové podklady pro publikaci „Historie Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně v datech a obrazech“, Brno 2004, 165 s. ISBN 80-7326-057-3 .

V průběhu října a listopadu PhDr. Alena Mikovcová a Mgr. Eva Mrázová připravily v souvislosti s dislokací archivu do budovy Q „Den otevřených dveří“ spojený s výstavou medailí a plaket z archivních sbírek .

Webovská stránka archivu je součástí adresáře České archivní společnosti. <http://www.mendelu.cz/archiv/>.

Archiv zpracoval a doplňuje na www MZLU [Galerie rektorů](#), [Kalendárium univerzity v datech a obrazech](#).

15. Návrhy na opatření

a) Závěry a úkoly vyplývající z legislativní změny

Zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů ze dne 30.června 2004 (dále zákon) nabývá účinnosti dnem 1.ledna 2005. Na základě § 51 zákona mají vysoké školy možnost zřizovat specializované archivy, které mohou jako archivy působit pouze v případě udělení akreditace. Vzhledem k tomu, že univerzitní archiv již plní úkoly, uvedené v § 52 zákona, univerzita jako zřizovatel archivu je oprávněna podat žádost o jeho akreditaci. MZLU jako zřizovatel univerzitního archivu je povinen v lhůtě 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti zákona podat žádost o jeho akreditaci ministerstvu vnitra.

K získání akreditace archiv musí splňovat stavebně-technické, prostorové, bezpečnostní, materiální, finanční a personální podmínky pro péči o archiválie a jejich ochranu, stanovené zákonem.

V oblasti archivní služby většinu kritérií pro uznání akreditace již archiv splňuje. Nevyřešené zůstávají následující úkoly.

ke splnění stavebně-technických podmínek je zapotřebí:

- zabezpečit vedení potrubí splaškové a dešťové kanalizace v depozitáři
- vyřešit zatékání dešťové vody do místnosti pro zpracování archiválií
- zajistit trvalé odvětrávání prostoru skladu
- uzavřít celý pracovní komplex univerzitního archivu přepážkou s dveřmi.

ke splnění prostorových podmínek je nezbytné

- vypracovat lokační plán uložení archiválií

ke splnění bezpečnostních podmínek je nutné

- zpracovat bezpečnostní dokumentaci
- zpracovat požární dokumentaci

Zákon nově upravuje povinnosti v oblasti spisové služby. Přestože nebyl vydán příslušný prováděcí předpis, je zřejmá konkretizace a zpřísnění všech etap vedení spisové služby u veřejnoprávních původců, včetně vysokých škol. Týká se to zejména obligatorní evidence dokumentů v podacím deníku, povinnosti uchovávat dokumenty a umožnit výběr archiválií, což na řadě pracovišť univerzity není samozřejmostí. Pro umístění stávajících spisoven na univerzitě platí tytéž stavebně-technické a bezpečnostní podmínky jako pro archiv. Vzhledem k tomu, že archivy jsou uznány za právoplatné až po jejich akreditaci, označení „archiv ekonomického odboru“, případně „archiv školního podniku“, jsou z tohoto hlediska neadekvátní a zavádějící. Stávající používané názvy těchto „archivů“ musejí být změněny na označení „spisovna“.

Řada pracovišť univerzity se trvale dopouští správních deliktů, které jsou kodifikovány v hlavě V zákona bez ohledu na současné platné legislativní předpisy i vnitřní normy MZLU. Pracoviště se dopouštějí přestupků tím, že

- ve smyslu § 74, odst. a) zákona neuchovávají dokumenty a neumožňují provádět výběr archiválií,
- ve smyslu odst. c) zákona řádně nepečují o dokumenty, včetně archiválií, neudržují je v dobrém stavu, nechrání před poškozením, znehodnocením, zničením, ztrátou, odcizením,
- ve smyslu odst. m) zákona ničí dokumenty bez souhlasu příslušného archivu.

Za tyto delikty stanoví zákon sankce v rozmezí 5 000- 250 000 Kč.

Prozatím však nebyly k zákonu vydány prováděcí právní předpisy. Přípravovaná právní úprava se týká podrobností skartačního řízení a postupu při vyřazování dokumentů, vedení evidence archiválií, badatelské agendy, nahlížení do archiválií a jejich zápůjček, vhodných statických a klimatických parametrů archivu a podrobnosti výkonu spisové služby. Po vydání prováděcích předpisů může archiv přistoupit k přípravě nových vnitřních organizačních norem (spisový a skartační řád, evidenční operáty, badatelský řád). Bude-li archiv akreditován, je povinen badatelský řád a výroční zprávu zveřejňovat na úřední desce a v informačních systémech s možností dálkového přístupu.

b) problematika elektronických dokumentů a archivace databází

K zajištění retrospektivních informací pro správní, pedagogické i vědecké účely je nezbytné v rámci univerzity zajistit systematické dlouhodobé uchovávání a archivaci elektronických dokumentů a dat, které nemají papírový ekvivalent (matrika studentů, studijní agenda, seznam pracovišť, seznam zaměstnanců, veřejný katalog předmětů, prohlídka studijních programů, studijních plánů, časový harmonogram, veřejný dokumentový server v UIS, SAP, další specializované databáze na jednotlivých pracovištích). Vzhledem k postupující digitalizaci řady agend univerzity a k pracovní náplni archivu je zapotřebí dbát na součinnost správců elektronických dokumentů a univerzitního archivu jako jejich uživatele.